

EL PRIMER PROJECTE D'ESCOLA PÚBLICA PER A SANT CUGAT DEL VALLÈS

GEMMA FOJ I ALVIRA

Cap de l'Arxiu Municipal

Al llarg del segle XIX el sistema educatiu imperant era molt diferent de l'actual. En principi, cada poble havia de mantenir la seva escola i fer-se càrrec del sou del mestre, que, generalment, es carregava als ingressos de l'impost de Béns de Propis.

Així, l'existència d'una escola pública depenia totalment de la sensibilitat del govern municipal envers el tema de l'educació i, sobretot, de la disponibilitat de recursos econòmics que, molt sovint, eren força escassos.

Per norma l'escola es reduïa a una aula i a la casa-habitació del mestre, que solien estar en el mateix edifici. A Sant Cugat aquestes dependències eren llogades a particulars per l'Ajuntament, ja que no es disposava d'un local fix per instal·lar-hi l'escola. S'ha de tenir en compte que la separació de sexes a l'escola obligava a mantenir dos locals, amb la qual cosa, tota la problemàtica que s'explicarà al llarg de l'article cal multiplicar-la per dos.

La problemàtica dels locals per a escola pública (de privada ja n'existia) s'arrossegarà durant moltíssim de temps a la vila de Sant Cugat. El trasllat de la seu de l'escola és continu (es pot seguir completament a les actes del Ple Municipal) i, sempre, s'instal·la en llocs poc idonis i en condicions molt dolentes per a l'ensenyament. L'any 1905, un mestre de la vila es queixa de les condicions en què ha d'ensenyar als seus alumnes: a l'hivern es gela la tinta i a l'estiu han de fer les classes a la seva habitació per fugir de la calor sufocant que fa a l'aula.

Les escoles públiques a Sant Cugat van tenir moltes seus: al carrer Major, a la plaça Octavià, al claustre del monestir (llotja), al carrer Xerric (Duc de la Victòria aleshores)... Sempre eren locals llogats per l'Ajuntament que, amb els migrats pressupostos amb què comptava, no podia llogar res de millor ni fer-se

càrrec de les millores que sol·licitaven els mestres. Més d'un cop, segons consta a les actes del ple municipal, es va haver de canviar de local de forma urgent atès que l'anterior amenaçava de ruïna.

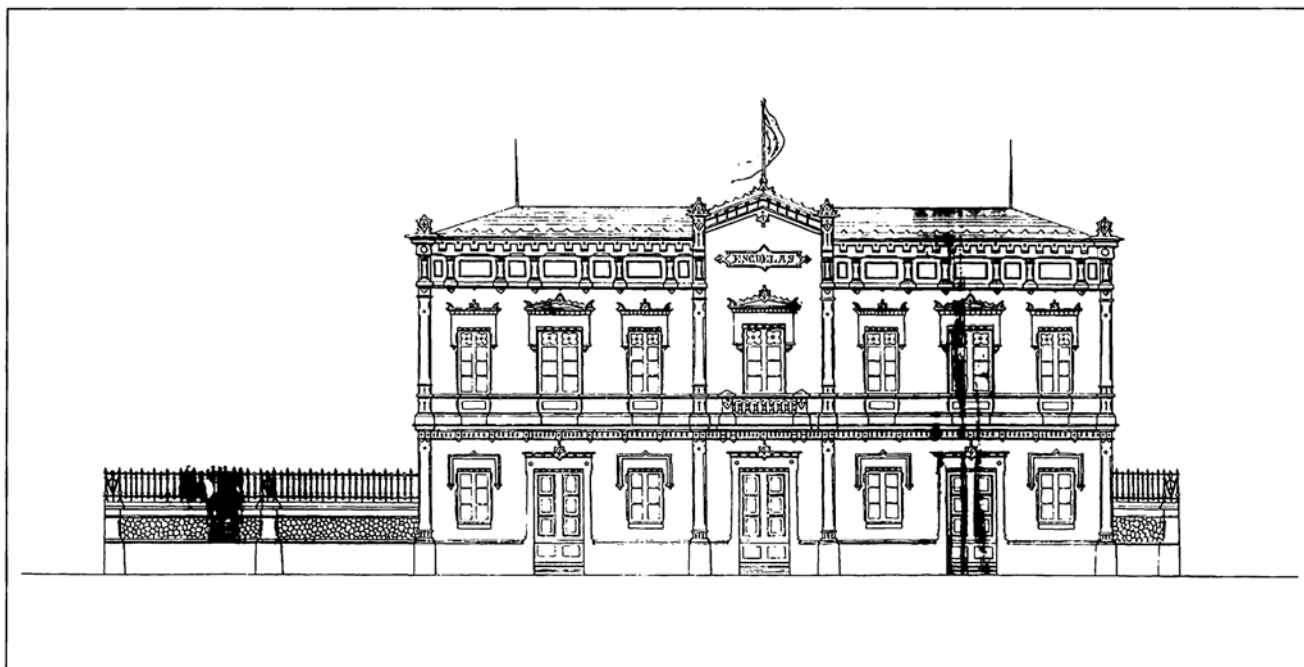
Les dolentes condicions per exercir llur professió van empènyer molts professors a demanar el trasllat a altres ciutats, amb la qual cosa, al continu trasllat de seu, s'afegia un continu canvi de mestres.

L'ajuntament era conscient de tots aquests problemes i un repàs a les actes ja esmentades ens mostra una important sensibilitat (si més no sobre el paper) respecte al tema de l'educació dels infants de la vila. Tot i els problemes econòmics que travessa el municipi, la despesa d'educació es manté gairebé sempre i s'intenta trobar solucions –gairebé sempre d'urgència– al problema del local per a l'escola.

L'any 1885, essent alcalde Pere Casals, el ple de l'ajuntament de data 10 de juliol acorda demanar una subvenció al govern per a la construcció d'una escola pública mixta. Al mateix temps s'aprova el projecte d'aquesta escola, presentat per l'arquitecte municipal Jaume Gustá Bondía (que fou l'arquitecte de l'ajuntament els anys 1885 i 1886).

El projecte, conservat a l'Arxiu Municipal de Sant Cugat és un expedient enquadernat i que consta d'una àmplia memòria, un pressupost molt detallat, el plec de condicions que han de regir per a la subhasta de l'obra i els plànols del projecte.

La memòria explicativa del projecte és un document molt valuós atès que dóna una visió general de la situació en què es troba el tema dels locals per a escoles. I, sobretot, perquè no es limita a explicacions de tipus tècnic sinó que aporta tota una sèrie de consideracions sobre el sistema educatiu imperant i

Projecte d'Escola Pública. 10 de desembre de 1885. Façana principal carrer de Rius i Taulet.

quina és la seva millor aplicació al nivell d'escolarització dels infants de la vila de Sant Cugat.

El senyor Gustá proposa per a la seva escola el sistema educatiu anomenat mixt, que ell mateix defineix com: «*consistente en formar secciones de alumnos graduados por su respectiva ilustración y hacerles trabajar simultaneamente bajo la dirección de discípulos de los superiores, siendo objeto éstos de las explicaciones directas del maestro*».

La preocupació per construir un edifici adequat al màxim a la seva funció, l'ensenyament, fa que l'autor tingui en compte una sèrie de requisits fins aquell moment poc valorats, com ara és el càlcul del volum d'aire que han de tenir les aules i la quantitat de llum que ha d'il·luminar-les.

El projecte en qüestió és el d'un edifici que s'havia de situar al començament del carrer de Rius i Taulet, una mica més amunt dels Quatre Cantons (davant d'on avui dia hi ha la benzinera).

L'edifici constava de dues plantes. A la de baix s'encabien dues aules (una per a nens i una altra per a nenes), els patis, els despatxos, els guarda-robes, els arxius i els lavabos. A cada una de les aules es preveia la construcció d'una galeria coberta destinada a l'esbarjo dels alumnes.

Cada una de les aules tenia una dimensió de 96 m² (i es calculava un volum d'aire de 400 m³ d'aire), amb capacitat per a 20 pupitres. A cada pupitre hi

cabien 5 alumnes, per la qual cosa es calculava que a cada aula hi podien haver 100 escolars!

Segons el sistema educatiu proposat, però, els alumnes es repartien en seccions segons el seu grau de coneixement i cada secció tenia el seu espai i, fins i tot, la seva pissarra.

Al pis superior es situava una biblioteca popular, envers la qual l'autor del projecte té un especial interès: ell proposava que servís de lloc de descans i aprofitament cultural, no només als escolars, sinó als pagesos de la vila, que la podien utilitzar després de la seva jornada de treball.

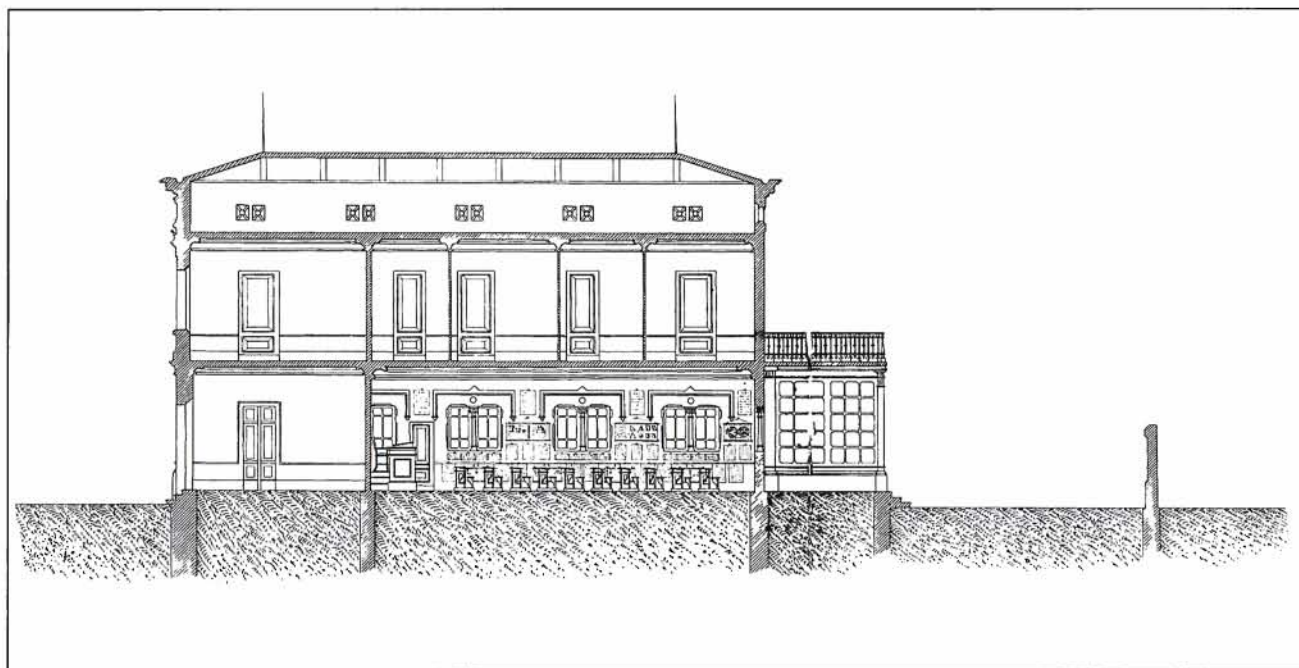
També en aquest segon pis es trobava la sala d'exàmens i els habitatges dels mestres.

Per a la decoració de tot el conjunt, l'arquitecte proposa uns criteris de puresa en els línies, pocs ornaments i l'absència absoluta de tot detall superflu.

En llegir el projecte, es fa palesa la intenció de l'autor de controlar fins l'últim detall tots i cada un dels materials emprats, la seva qualitat i la seva realització i col·locació.

Igualment es troba una minuciosa explicació dels sistemes de construcció a utilitzar en cada moment.

La memòria del projecte es tanca amb el plec de condicions per a la subhasta de les obres, la qual cosa

Projecte d'Escola Pública. 10 de desembre de 1885. Secció longitudinal.

msotra, un cop més, la intenció de l'arquitecte de controlar tot el procés de realització de la seva obra.

El pressupost total en què es valora aquest projecte és de 57.433,10 ptes.

Evidentment, aquest projecte d'escola no es portà mai a terme. El mateix autor, conscient que això podia passar, acaba la seva memòria amb una advertència al consistori: *«las vicisitudes de los tiempos, la marcha vertiginosa de los acontecimientos, en un país que se encuentra como el nuestro en periodo de verdadera transición, dilata a veces la ejecución de mejoras de verdadera importancia como la presente. La experiencia nos ha demostrado que después de penosos estudios y a pesar del generoso esfuerzo de sus iniciadores, por circunstancias difíciles de explicar no se ha tenido después abnegación bastante para llevar valientemente a la práctica la obra proyectada»*.

En no dur-se a terme aquest projecte, la situació de l'ensenyament i els seus locals empitjorà contínuament. L'any 1908, en unes memòries que presenten els mestres a l'ajuntament es pot llegir: *«aquí deberían hallar las criaturas aire, luz y esparcimiento, alegría y no un local repulsivo y apropiado para aniquilar*

esos organismos que han de desarrollarse». I també: *«Esto no es un obstáculo, sino una barrera infranqueable, sólo haciendo titánicos esfuerzos de gigante se pueden ver algunos adelantos»*. El mestre que escrivia aquestes impressions tan negatives tenia una classe amb 90 alumnes de totes les edats.

L'any 1910, l'alcalde Martí Rodó inicia novament gestions per crear una escola pública, escola que tampoc no es durà a terme.

L'any 1927 s'aprovà al ple el projecte de l'arquitecte municipal Enric Mora, per a la construcció d'un grup escolar mixt que s'havia d'anomenar Marquès d'Estella. Aquest projecte sí que es va realitzar. El grup escolar comptava amb quatre graus per a nens, uns altres quatre per a nenes i un pavelló per a pàrvuls.

Es va inaugurar solemnement el dia 26 de juny de 1932 amb la presència del president de la Generalitat, Francesc Macià.

El grup escolar Marquès d'Estella ha arribat –reformat– fins als nostres dies i al llarg del temps ha rebut diversos noms: Escoles Noves, General Primo de Rivera, Carrero Blanco i, finalment, Joan Maragall.